

“Xalq TV”-nin qonaqları

“Bir adam yol gedir bizdən qabaqda...”

Görkəmli şairlə duygular işığında

Uzun illər Azərbaycan mətbuatında çalışan, qələmə, sözə dəyər verən bu sənədfətr şairimizin səhhəti ilə bağlı yayılan xəbərlər məni də məyus etmişdi. Qızı İntizar xanımla tez-tez əlaqə saxlayırdım. Fərsət düşsən kimi ondan müsahibə almağa şərait yaratmasını xahiş etmişdim. Nəhayət, bu imkan yarandı. Ürəyi dolu olan şairlə söhbətimiz elə onun yaşadığı mənəzəldə baş tutdu.

– Necəsiniz, Məmməd bəy?

– Şükür, indi yaxşıyam. İnsanın taleyini bilmək olmur. Birdən-birə ayaqlarım tutuldu. Sağ olsun həkimləri, bacardıqlarını edirlər. Qızım, qocalıq elə bir gəlişdir ki, onun ağrısına da, acısına da dözməlisən. İndiyədək nə yazmışam, nə yaratmışam, hamısı ortalıqdadır. Düşünürəm ki, bunlar məni əbədi olaraq söz dünyasına bağlayıb. İnsanın özündən asılı olmayaraq qocalığa doğru bir ömür yaşayıb, iz qoyması da, mən deyirdim ki, xoşbəxtlikdir.

Təsəvvür edin, atam müharibədə həlak oldu. Anam bir saçını ağ, bir saçını qara hördü. Çabalaya-çalalaya bir Məmməd böyüdü. Yetimlik mənim yol yoldaşım olub. Atamı o qədər arzulamışam, yolunu elə gözləmişəm ki... Bizim kəndə gələn el yoluna baxmaqdan gözəllər qaralırdı. Mənim bir şerim var. Deyirəm: “Yaşaya bilməzdi yetim bu qədər”. İllər boyu yaşamaq nədir sualına asfalt yola çıxanda cavab tapırsan və deyirsən ki, deməli, Məmməd də 80 yaşa gəlib çıxıb bilmişəm. Atamın yoxluğunu mənə unudurmağa çalışan, bütün gəncliyini mənə qurban verməyə hazır olan elə bir anam var idi ki, onun varlığını, mənim ömrümə ömür calamağın sözlə ifadə etməyə çətinlik çəkirdim...

Sözün bu məqamında xatırladıq ki, elə ilk kitabının adı da “Ana əlləri” olub. Şairin gözəlləri doldu. Məmməd İsmayıl ürəklərdə əbədiləşən ana həsrətli duyğularla ağladı. Sonra bir qədər toxtayıb davam elədi:

– Mənim anam kəndin ən gözəl qadını idi. O, evlənilib ailə qura bilirdi, çoxlu övladlar dünyaya gətirirdi... Amma gözü-mün qabağında ömrünü arıd-ərirdə qarışa döndü. Mən bu taleyimi heç vaxt unuda bilmərəm. Anam deyirdi: “Yetər ki, sən böyü, Məmməd kimi bu evin, bu qapının dirəyinə dirək bağla”. Bu səhrli kəlmələr məni ürəyibütöv böyütdü. Qolumu, qanadımı sınağa qoymadı. Məni daha da müdrikləşdirdi, Məmməd İsmayıl imzasına yetişdirdi. Şairlə şair, alimlə alim olan Gülzar anamın dahiliyyə qarşısında bu gün də sanki imtahan verirəm.

– Sizcə, söz nədir?

– Sözlər mənə dəli edəcək qədər gözəl bir hissdirdi. Şeir yazanda sözlər kimi dolur içimə. Sözlər olmasaydı, Məmməd İsmayıl da olmazdı. Sözlər mənə Allah payıdır. İlk şerim rayon qəzetində çap olunub. Mənim əvəzimə sanki anam imtahan verirdi. Onun nələr keçirdiyini görmüşəm. Anamın duaları ilə şeirlərim də dil açılıb. Gücümə güc qatan, ömrümə ömür qatan bir anamın sevgisi mənə tükənməyən şair ömrünü bəxş etdi. Mən onun qanadları altında kövrək çiyinlərimi zamanla üz-üzə qoydum və qalib çıxdım. Necə yaşamışam, necə yaratmışam, sözlərimin gücü mənim varlığını qoruyub saxlayıb – bu suallar bu gün mənim üçün yenə möcüzəli bir həyatın yaşantılarıdır...

Mən 17 yaşlı dəliqanlımın şeir dəftərini indi də xatırlayıram. Kəndə gedəndə arzularım ki, ağacdələnlər qapımı döysün. Amma çox təəssüf ki, ağacdələnlər daha qapımı döymür. Onun döyüldüyü qapı taxta qapı idi. Günah mənədir ki, taxta qapını

XX əsr Azərbaycan ədəbiyyatının görkəmli simalarından biri də sözlər ustası şair, publisist Məmməd İsmayıldır. Danılmaz istedadı, cəsarətli sözləri ilə çağdaş Azərbaycan ədəbiyyatının ustad nümayəndələrindən biri sayılan şairin şeirləri onillərdən bəridir ki, bədii zövqümüzlə formalaşdırır, mədəni dünyamızı zənginləşdirir. Onun ana dilimizin şəhətinə-şirəsinə bələnməmiş misralarını, bəndlərini çoxumuz əzbər bilirik. Poeziyasından sözlər düşəndə qələmədaşları şairin öz dilindən aldıkları bir misralı ürəklə misal götürürlər: “Bir adam yol gedir bizdən qabaqda...”

Dilimizdə “Ana əlləri”, “Dünyaya baxıram”, “Axaşlar, səhərlər”, “Söz vaxtına çəkər”, “Qoymayın dünyanı adılşməyə”, “Baxtına düşün gün”, “Hələ yaşamağa dəyər”, “Döyüş, qələbə”, “Dünya bizim evimizdir”, “Aman təklil əlindən”, “Ümiddən asılan qılınclar”, “Yaş altmışa dayandı”, “Yoxun varlığı”, “Poemalar”, “Yetmişdən sonra”, “Gəlməyə vaxtı tap-

dəmir qapı ilə əvəz etmişəm... İnanın, televiziya kənddə olarkən hər şeyi olduğu kimi çəkmişdilər, amma elə bir fakt vardı ki, bunu işıqlandırmayın fərqi belə varmıydılar. Evimin qapısı ilə üz bəz bir məzətlü elektrik dirəyi var idi. Bax, həmin dirək ağacdələnlər yuva qurmuşdular. Ağacdələnlər oradan mənim qapıma baxırdılar. Bir dəfə Sabir Rüstəmxanlı ilə bizə getmişdik. Həmin mənzərəyə baxıb başını tutdu, dedi, belə şey ola bilirmi? Dedim, olsa da, olmasa da, gördüyün həqiqətdir, möcüzədir. Ağacdələnlər o dirəyi 3 yerdən dəşib, özlərinə yuva qurmuşdular. Pəncərəmə tərəf baxırdılar. Ağacdələnlər balaları ilə birgə mənimlə üz bəz yaşayırdılar. Gəlib mənim qapımı döydürdülər. Amma yenə də deyirəm, o vaxt mənim qapım taxtadan idi. Sonra o evi söküb, başqa bir ev tikdim. Dəmir qapıya daha ağacdələnlər gəlmədi.

– Məmməd bəy, sözlər taxta qapı ilə dəmir qapı arasında qalanda siz hansı tərəfə doğru gedərdiniz?

– Taxta qapıya tərəf gedərdim. Mən Tovuzun Əsrik-Cırdaxan adlı uzaq bir dağ kəndindəyəm. Səmimi deyirəm, yoxsul bir daxmadan çıxmış adamam, taxta qapını seçərdim. Mən sözün quluyam. Gerçək budur. Bu anlamda deyirdim: “könlüm söz mülkündə elə ağacdər ki, meyvəsi sinəmdə, kökü sinəmdə.” Həqiqətin qapısı taxta qapının səhrindədir. Ona görə də imkanım olsaydı, ağacdələnlərin həyatını filmlərə çəkərdim. “Ağacdələnlər, döy qapımı” şerim bu möcüzənin etirafıdır. Ağacdələnlərlə beləcə çox söhbət etmişəm. Sözlər dünyasına ağacdələnlərin ismarıcını çatdırıram. Çox təəssüf ki, bu gün sözlər öz hökm-

dən, səksən yaşım”, “Arzuların yolu” kimi 30-a qədər, rus, alman, fransız, yapon, macar, qazax və başqa dillərdə 20-yə yaxın şeir kitabının müəllifidir. “Söz vaxtına çəkər” və Moskvada çap olunmuş “Zyorna speloqo qranata” kitablarına görə Respublika Komissiyası mükafatına, “Yerlə göy arasında” kitabına görə Ostrovski adına Ümumittifaq mükafatına layiq görülüb.

Məmməd İsmayıl 1939-cu ildə Azərbaycanın Tovuz rayonunda dünyaya gəlib. 1957-ci ildə orta məktəbi, 1964-cü ildə Azərbaycan Dövlət Universitetini, 1975-ci ildə Moskvada SSRİ Yazıçılar İttifaqı nəzdindəki ikiillik Ali Ədəbiyyat kursunu bitirib. 1998-ci ildə filologiya elmləri namizədi, 2013-cü ildə Türkiyənin Çanaqqala, On səkkiz Mart Universitetində professor dərəcəsinə alıb. Şair Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin katibi, dəfələrlə idarə və rəyasət heyətlərinin üzvü olub. Fransa Elm, Sənət və Ədəbiyyat və Ukrayna Ali Təhsil Akademiyalarına həqiqi üzv seçilib. Bir çox xarici ölkənin ədəbiyyat

titutunun sözlər nəhəngləri idi. “Leninsiz bir Leninizm” kəlmələrini mənə o müəllimlərdən öyrənmişəm. O insanlar bizə cəsarətlə yazmağı öyrədib. Şair sözünün sahibi olmasa, cəmiyyət ona inanmayacaq. Məmməd İsmayıl yetişdirən mühit Moskva ədəbi mühitidir. O təlatümlər dövrü mənə cəsarət verdi.

Tələlə gətirdi ki, mən dövlətin etibarını sayəsində məmur vəzifəsinə irəli çəkildim. Çoxları elə fikirləşdi ki, mən həqiqəti deməkdən çəkinməyəcəm. Amma fikirləşdim ki, ay Məmməd, sən niyə dəyişməlisən ki? Allah sənə bu imkanı verib. Sən yetim oğlansan. “İşiq” nəşriyyatının direktoru, Azərbaycan və rus dillərində çap olunan “Gənclik” və “Molodost” jurnallarının baş redaktoru, eləcə də AzTV-nin sədri kimi yüksək vəzifələr daşıyırsansa, bu, Allahın sənə mükafatıdır. Ona görə də Məmməd İsmayıl olaraq xalqına xidmət etməlisən! Olduğun kimi varlığını sübut etməlisən. Allahın verdiyi imkanlardan dövlətin və xalqın naminə yararlanmalısan ki, sona qədər peşman olmayasan.

Çox xoşbəxtəm ki, şərfli bir ömrə imzama qoydum. Mənə etimad göstərilən məmur vəzifələrdə həqiqətin arxasında duran Məmməd İsmayıl oldum. “Gənclik” jurnalını övladlarım qədər sevmişəm. Sovet rejimində cəsarətlə bu jurnalda elə yazılar verirdim ki, jurnalın hər nömrəsi əl-əl gəzirdi. Çünki hər səhifəsi xalqın, millətin nəfəsindən yoğrulurdu. 300 min tirajla nəşr olunan jurnalı köşklərdən tapmaq mümkün deyildi.

Bu gün ömrümün belə bir çağında o illərə nəzər salanda qürur hissi keçirirəm ki, Məmməd, sən sözün qüdrətini yaşatmağı

ensiklopediyalarında ədəbi fəaliyyəti ilə bağlı məqalələri nəşr edilib, həyat və yaradıcılığı haqqında (Azərbaycanda və Türkiyədə) yüksək lisans və doktorluq dissertasiyası yazılıb. Dünyanın 30-dan çox ölkəsində keçirilən konfrans və şeir festivallarında türk və Azərbaycan ədəbiyyatlarını layiqincə təmsil edib. İtaliyada və Rumuniyada yayımlanan “Dünya Şeir Antologiyası”nda Azərbaycan şeiri onun əsərləri ilə təmsil olunub.

Ömrünün 30 ilini qardaş Türkiyədə yaşayıb-yaratmış görkəmli şairimizin özünəməxsus ədəbi və publisistik nümunələri ünlü nəşriyyatların buraxdığı 15 kitabda türk dilində işıq üzünə gəlib. “Bu qan yerdə qalan deyil”, “Türkün sevgisi”, “Dillən, telli sazım”, “Unutduğun yerdəyəm”, “Yelə bir şey söyləmişdim”, “İz” və digər kitablar bu sıradandır.

Bu sətirlərin müəllifi də bir zaman Məmməd İsmayılın rəhbərlik etdiyi dövlət televiziyasında çalışıb və şairi dəyərli məmur kimi də tanıyıb. Hansısa müəllifin zəif teleqramı olanda birbaşa sual edirdi: “Sənin nə haqqın var ki, tamaşaçının ömrünün 1 saatını zəif verilişlə məşğul edib onun əlindən alasan?” Yaxşı verilişləri isə Məmməd müəllim ürəkdən təqdir edirdi. Xalq yaradıcılığında, ədəbiyyata aid proqramlara qarşı daha tələbkər idi. İstəyirdi ki, verilişlər sadəliyi, orijinallığı ilə seçilsin, yadda qalsın...

Məmməd İsmayıl hazırda Azərbaycandadır, sağlıq durumu ilə bağlı müalicə alır. Şairin bu qayğılarını Heydər Əliyev Fondu tamamilə öz üzərinə götürüb. Redaksiyamızın tapşırığı ilə bugünlərdə şairə baş çəkərək ondan “XalqTV” üçün müsahibə aldığımızı. Həmin söhbəti təqdim edirik.

titutunun sözlər nəhəngləri idi. “Leninsiz bir Leninizm” kəlmələrini mənə o müəllimlərdən öyrənmişəm. O insanlar bizə cəsarətlə yazmağı öyrədib. Şair sözünün sahibi olmasa, cəmiyyət ona inanmayacaq. Məmməd İsmayıl yetişdirən mühit Moskva ədəbi mühitidir. O təlatümlər dövrü mənə cəsarət verdi.

Tələlə gətirdi ki, mən dövlətin etibarını sayəsində məmur vəzifəsinə irəli çəkildim. Çoxları elə fikirləşdi ki, mən həqiqəti deməkdən çəkinməyəcəm. Amma fikirləşdim ki, ay Məmməd, sən niyə dəyişməlisən ki? Allah sənə bu imkanı verib. Sən yetim oğlansan. “İşiq” nəşriyyatının direktoru, Azərbaycan və rus dillərində çap olunan “Gənclik” və “Molodost” jurnallarının baş redaktoru, eləcə də AzTV-nin sədri kimi yüksək vəzifələr daşıyırsansa, bu, Allahın sənə mükafatıdır. Ona görə də Məmməd İsmayıl olaraq xalqına xidmət etməlisən! Olduğun kimi varlığını sübut etməlisən. Allahın verdiyi imkanlardan dövlətin və xalqın naminə yararlanmalısan ki, sona qədər peşman olmayasan.

Çox xoşbəxtəm ki, şərfli bir ömrə imzama qoydum. Mənə etimad göstərilən məmur vəzifələrdə həqiqətin arxasında duran Məmməd İsmayıl oldum. “Gənclik” jurnalını övladlarım qədər sevmişəm. Sovet rejimində cəsarətlə bu jurnalda elə yazılar verirdim ki, jurnalın hər nömrəsi əl-əl gəzirdi. Çünki hər səhifəsi xalqın, millətin nəfəsindən yoğrulurdu. 300 min tirajla nəşr olunan jurnalı köşklərdən tapmaq mümkün deyildi.

Bu gün ömrümün belə bir çağında o illərə nəzər salanda qürur hissi keçirirəm ki, Məmməd, sən sözün qüdrətini yaşatmağı

bacarmısan. Sözlünün, hər sətirinin altından xətt çəkmisən. Məmməd İsmayıl imzasını yaşatmışam. İçimdə bir hissə var idi ki, Azərbaycanda birisi bunu etməlidir. Yəqin ki, Allah-Təala bunu mənə bəxş edibdir. İnanın ki, mənə hər cür zərərindən də qorxısını Tanrı özü alır. Doğrudan da, insan taleyi bir möcüzədir. Mən belə bir ömrün Məmməd İsmayılıyam. Yetim Məmməd İsmayıldan məmur Məmməd İsmayıl qədər böyük bir yol keçmişəm. Amma əqidəm, cəsarətimə sadıq qalmışam. Gülzar anamın qabarlı əlləri məni həyatın bütün sətirlərinə dözməyi öyrətməmişdi.

Ey mənim taleyim, sən məni haraldan-haralara gətirib çıxardın? Səndən indi çox narazıyam. Qocalıq, üstəlik də xəstəlik imkan vermir ki, ürəyimdəkiləri qələmə ala bilim.

– Çox düzgün dediniz, Azərbaycan tarixinin ən qürurlu günlərini yaşayırsınız. 30 ilə yaxın işğal altında olan Qarabağ torpaqlarımız 44 günlük Vətən müharibəsində azad edildi. Belə bir Müzəffər Ordumuz üçün yazıb-yaratmaq qələm əhlinin üzərinə düşsən ən böyük vəzifədir desən, yəqin ki, mənimlə razılıqarsınız. Bu mənada nə yazmaq istərdiniz?

– Qızım, mən yazmayıb da, kim yazmalıdır? Axı mən bu Vətənin şair övlədiyəm. Tarixin belə qürurlu anlarını yaşamaq hər millətə, hər xalqa qismət olmur. Misilsiz bir qələbəyə imza atmışdıq. Yeri-yurdu olmayan erməni daşnakları axır ki, layiq olduqları cavabı aldılar. Biz haqlı mübarizəmizdə tarixi torpaqlarımızı geri aldığımız. Bir xalq olaraq, sübut elədik ki, övladlarımızı gözüqırıq böyütməmişdik. 44 günlük döyüş Azərbaycan gənclərinin necə qorxmaz, qəhrəman olduğunu cahana sübut etdi.

Mən Tovuzda böyüdüyümə görə həmişə o torpaqların qədir-qiyətini daha çox dərk etmişəm. Çünki biz tarixi İrəvan torpaqları ilə, Göyçəmizlə həmsərhəd olmuşuq. O torpaqlar bizim ata-baba yurdumuzdur. Böyük Türk dünyasının bir ucu Kıprısdan başlayıb, Altaylarda qurtarır. Mən bu böyüklüyü – Türkün qüdrətini necə vəsf etməyim?! İlham Əliyev edib bilməyəcəkləri edə bildi. İlham Əliyev özünün gücünü inandı. Onun qarşısına kimsə çıxıb bilmədi. İlham Əliyev Türkün gücünü bütün dünyaya göstərdi!

Bəli, elə bir gün gəldi ki, ölkənin başçısı da cavan oldu, Müzəffər Ordumuzda döyüşənlər də gənclər oldular. Dünya hər tarixinə yeni bir dönəm yazıldı. Qarabağın Azərbaycan torpaqları olması tarixi və hüquqi qiyətini aldı. Sevincim sonsuzdur. Çox təəssüf ki, hazırda xəstə olduğuma görə səhhətim qələmimə də xayanət edib məni yazmağa qoymur. Hər dəfə fikirləşəndə xəstəliyə üsyan qaldırmaq istəyirəm. Ona görə də bu günlər öz-özümü çox qınayıram. Axı mən illər boyu bu qələbənin həsrətində olmuşam. Ona görə də sağalan kimi mütləq Zəfərimizi tərənnüm edən böyük bir əsər yazacağam.

– İnşallah! İnanırıq ki, hələ çox illər yazıb-yaradacaq, Vətəni tərənnüm edəcək, gənclərin vətənpərvərlik ruhunda tərbiyəsinə, mədəni ucalığına bədii töhfələr verəcəksiniz.

– Çox sağ olun ki, bu ağır xəstə günlərimdə ruhumu yenidən can verdiniz. Mənə dəyər verdiniz. Etiraf edirəm ki, “Xalq qəzeti”nin və “XalqTV”-nin bu gün bura gəlməyi mənə çox böyük ruh yüksəkliyi bəxş etdi. Sizə bir kollektiv olaraq böyük yaradıcılıq uğurları arzulayıram. Hər zaman xalqın içində “Xalq qəzeti” kimi var olasınız!